

บทที่ 1

บทนำ

ในระยะเวลาที่ผ่านมา ประเทศไทยซึ่ง เป็นประเทศที่มีโครงสร้าง เศรษฐกิจส่วนใหญ่ ขึ้นอยู่กับการเกษตร และมีพื้นที่สำหรับทำการเกษตรที่สามารถรองรับแรงงานได้อย่างเพียงพอ ปัญหาการว่างงานจึงไม่รุนแรงมากนัก แต่ในระยะหลังประชากรได้เพิ่มสูงขึ้นในขณะที่พื้นที่สำหรับทำการเกษตรไม่สามารขยายออกไปได้มาก จึงทำให้พื้นที่สำหรับทำการเกษตรเฉลี่ยต่อคนลดน้อยลง ประกอบกับภาคบริการ เกษตรก็ยังมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถจะรองรับแรงงานส่วนเกินจากภาคการเกษตรเอาไว้ได้ทั้งหมด ปัญหาการว่างงานก็จึงเริ่มปรากฏชัด และเป็นปัญหารุนแรงเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงปี 2516 ซึ่งนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาการว่างงานที่รุนแรง ทั้งนี้เพราะ เป็นช่วงที่เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ประกอบกับที่สหรัฐอเมริกา เริ่มถอนฐานทัพออกจากประเทศไทย ทำให้มีผู้ว่างงานเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นตั้งแต่ปี 2518 เป็นต้นมา จึงมีการเคลื่อนย้ายแรงงานไปทำงานต่างประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะในแถบประเทศตะวันออกกลาง ซึ่งเป็นประเทศที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นอย่างรวดเร็ว จากการเป็นประเทศผู้ส่งออกน้ำมันและต้องการเร่งรัดพัฒนาประเทศ

แหล่งงานแห่งใหม่สำหรับแรงงานไทย ก็คือการเดินทางไปทำงานต่างประเทศ และได้ทวีความสำคัญมากขึ้นตามลำดับ กล่าวคือจากปี 2518 พบว่ามีแรงงานไทยไปทำงานตะวันออกกลาง เพียง 984 คน และได้เพิ่มขึ้นเป็น 3,780 คน ในปี 2519; 15,265 คน ในปี 2521 และ 24,472 คน ในปี 2524 หรือคิดเป็นอัตราเพิ่มเฉลี่ยจากปี 2518-2524 เท่ากับร้อยละ 70.8 (พิระเทพ และ ลู้ยาย, 2525) จนกระทั่งถึงปี 2526 ปรากฏว่ามีแรงงานไทยทำงานอยู่ในประเทศตะวันออกกลาง สิงคโปร์ และบรูไน มากกว่า 2 แสนคน ซึ่งในจำนวนนี้อยู่ในประเทศซาอุดีอาระเบีย ประมาณ 1.5 แสนคน (วิจิตรา, 2527) และได้ส่งเงินรายได้กลับเข้าประเทศ ประมาณ 24,000 ล้านบาท และหลังจากนั้นอีกหนึ่งปี คือเมื่อสิ้นปี 2527 ปรากฏว่าทั้งจำนวนแรงงานที่ทำงานอยู่ต่างประเทศและเงินรายได้ที่ส่งกลับประเทศยิ่งเพิ่มสูงขึ้นอีก คือ มีแรงงานที่ทำงานอยู่ต่างประเทศประมาณ 376,500 คน ใน 22 ประเทศ ซึ่งในจำนวนนี้อยู่ในตะวันออกกลางประมาณร้อยละ 80 และส่งเงินรายได้กลับเข้าประเทศประมาณ 27,000 ล้านบาท ซึ่งสูง

กว่าปี 2526 ประมาณ 3,000 ล้านบาท (ประสิทธิ์, 2527) จากตัวเลขเงินรายได้ที่ส่งกลับเข้าประเทศนั้นนับว่ามีมูลค่ามาก และสามารถช่วยแก้ปัญหาดุลการชำระเงินระหว่างประเทศได้ค่อนข้างมากด้วย และจะยิ่งเห็นความสำคัญของเงินรายได้ที่ส่งกลับเข้าประเทศนี้มากยิ่งขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับมูลค่าการส่งออกสินค้าที่สำคัญของไทย ในปี 2527 อาทิเช่น ข้าว ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้กับประเทศไทยมากที่สุด เกือบทุกปีมาตลอดนั้น สำหรับปี 2527 คาดว่าจะทำรายได้จากการส่งออกได้ประมาณ 24,500 ล้านบาท ซึ่งน้อยกว่ารายได้จากแรงงานที่ไปทำงานต่างประเทศถึง 2,500 ล้านบาท หรือน้อยกว่าถึงร้อยละ 10.2 นอกจากนี้สินค้าออกอื่น ๆ ที่มีความสำคัญในลำดับรองลงมา คือ มันสำปะหลัง และยางพารา ก็คาดว่าจะทำรายได้ให้ประมาณ 16,400 ล้านบาท และ 12,200 ล้านบาท ตามลำดับ ซึ่งต่ำกว่ารายได้จากแรงงานที่ไปทำงานต่างประเทศค่อนข้างมาก ดังนั้นการที่แรงงานไทยเคลื่อนย้ายไปทำงานต่างประเทศนี้ นอกจากจะมีความสำคัญในด้านทำรายได้ให้กับประเทศค่อนข้างสูงแล้ว ในขณะเดียวกันยังสามารถช่วยลดปัญหาการว่างงานภายในประเทศได้ค่อนข้างมากอีกด้วย

แรงงานที่ไปทำงานต่างประเทศ ปกติแล้วจะได้รับรายได้สูงกว่าที่เคยได้รับก่อนที่จะไปทำงานต่างประเทศ ดังเช่น จากการศึกษาของ นิพนธ์ (2525) พบว่า อัตราค่าจ้างเฉลี่ยทุกตำแหน่งที่ไปทำงานในประเทศตะวันออกกลาง จะสูงกว่าอัตราค่าจ้างเฉลี่ยในตำแหน่งเดียวกันภายในประเทศถึง 4 เท่า และจากการที่แรงงานที่ไปทำงานต่างประเทศได้รับรายได้เพิ่มขึ้นค่อนข้างมากนี้ ย่อมจะมีผลกระทบต่อแบบอย่างการใช้ค่ายบริโภคของครัวเรือนแรงงานนั้น ๆ ซึ่งความจริงข้อนี้ได้มีทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ยืนยันอยู่หลายทฤษฎี อาทิเช่น ทฤษฎีการบริโภคของ Keynes ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคและรายได้เอาไว้ว่า การบริโภคจะเป็นฟังก์ชันที่เสถียรภาพ (Stable Function) ของรายได้ที่สุทธิที่แท้จริง นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงความมั่งคั่ง (Stock of Wealth) ในครัวเรือนว่าจะมีผลกระทบโดยตรงต่อระดับการบริโภคในครัวเรือนนั้น ๆ (Glahe, 1973) หรือจากอีกทฤษฎีหนึ่งคือ ทฤษฎีการบริโภคของ Absolute Income Hypothesis ซึ่งได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการใช้จ่ายบริโภคและระดับรายได้ของบุคคลนั้น ๆ ว่า การใช้จ่ายบริโภคจะมีความสัมพันธ์ในทางเดียวกันกับระดับรายได้สุทธิ (Absolute Level of Income) ที่บุคคลนั้น ๆ ได้รับ (Edman, 1979)

จากทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า การบริโภคของครัวเรือนจะมีความสัมพันธ์ในทางเดียวกันกับรายได้ของครัวเรือนนั้น ๆ ดังนั้นในกรณีของการไปทำงานต่างประเทศ สิ่งกล่าวได้ว่าเป็นเมื่อแรงงานไปทำงานต่างประเทศ และสามารถหารายได้เพิ่มขึ้นได้ค่อนข้างมาก ก็จะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงและส่งผลกระทบต่อแบบอย่างการใช้จ่ายในการบริโภคของครัวเรือน แรงงานไทยเหล่านั้นค่อนข้างมากด้วย ถึงอย่างไรก็ตาม เงินรายได้จากต่างประเทศจำนวนมาก เหล่านี้จะก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศก็ต่อเมื่อแบบอย่างการใช้จ่ายบริโภคเป็นไปในทางที่ทำให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง เท่านั้น ในทางตรงกันข้ามถ้าแบบอย่างการใช้จ่ายบริโภคเป็นไปในทางที่ไม่ก่อให้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจ ก็นับได้ว่าเป็นการสูญเสียเงินไปน้อย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะได้มีการศึกษาในรายละเอียดถึงแบบอย่างการใช้จ่ายบริโภคของครัวเรือนแรงงานไทยที่ไปทำงานต่างประเทศเหล่านี้

ในด้านความสำคัญของพื้นที่ที่ดำเนินการศึกษานั้น เนื่องจากภาคอีสานเป็นภาคที่มีปัญหาความยากจนมากที่สุด กำลังแรงงานส่วนใหญ่คือประมาณร้อยละ 90 ยังมีอาชีพหลักทางด้านเกษตรกรรม อีกทั้งยังเป็นการเกษตรกรรมแบบที่ต้องอาศัยสภาพธรรมชาติเป็นสำคัญอีกด้วย ทั้งนี้เพราะขีดความสามารถในการจัดหาน้ำและระบบชลประทานมีจำกัด กล่าวคือพื้นที่ที่ได้รับน้ำชลประทานมีไม่ถึงร้อยละ 10 ของพื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมดของภาค นอกจากนี้การเกษตรกรรมก็ยังเน้นที่การกลั่นแกล้งเป็นส่วนใหญ่ พืชหลักที่เพาะปลูกได้ก็มีไม่กี่ชนิด ซึ่งได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย ปอ ข้าวโพด เป็นต้น (โฆษิต, 2527) นอกจากนี้ยังปรากฏข้อเท็จจริงว่า แรงงานที่ไปทำงานต่างประเทศนั้นเป็นแรงงานที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคอีสานมากที่สุด กล่าวคือ จากการสำรวจของกรมแรงงานในปี 2524 พบว่า แรงงานไทยที่ไปทำงานในประเทศตะวันออกกลางเป็นชาวภาคอีสานถึงร้อยละ 39.5 รองลงมาคือ ภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคใต้ ซึ่งเท่ากับร้อยละ 38.0, 22.0 และ 0.4 ตามลำดับ (พิรเทพ และ ลู่ชาย, 2525) ดังนั้นผลที่ได้จากการศึกษาแบบอย่างการใช้จ่ายบริโภคของแรงงานไทยที่เคยไปทำงานต่างประเทศในภาคอีสานสิ่งมีประโยชน์ในแง่ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับท้องถิ่นต่าง ๆ ในภาคอีสานได้อย่างกว้างขวางกว่าการที่จะไปศึกษาในภูมิภาคอื่น ๆ ด้วย

1.1 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์จำแนกได้ดังต่อไปนี้คือ

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์แบบอย่างการใช้จ่ายบริโภคของครัวเรือนแรงงานที่กลับมาจากไปทำงานต่างประเทศ โดยการเปรียบเทียบแบบอย่างการใช้จ่ายบริโภคสินค้าหมวดต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ สินค้าบริโภค, สินค้าทุน, สินค้าจำเป็น, สินค้าฟุ่มเฟือย, สินค้าคงทน, สินค้าไม่คงทน และบริการ นอกจากนี้ยังศึกษาเปรียบเทียบระหว่างแบบอย่างการใช้จ่ายบริโภคของครัวเรือนในอำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น กับอำเภอดุสิต จังหวัดอยุธยา อีกด้วย
2. เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้จ่ายบริโภคสินค้าในหมวดต่าง ๆ กับรายได้ที่ได้รับจากการไปทำงานต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาสภาพการจ้างงานและการมีงานทำของแรงงานที่กลับมาจากไปทำงานต่างประเทศ

1.2 ระเบียบวิธีการศึกษา

1.2.1 สัมมุติฐานในการศึกษา

การศึกษาแบบอย่างการใช้จ่ายบริโภคของแรงงานไทยในภาคอีสานที่เคยไปทำงานต่างประเทศนั้น มีสัมมุติฐานในการศึกษาดังต่อไปนี้คือ

1. สัดส่วนของการใช้จ่ายเพื่อบริโภคสินค้าบริโภค (Consumption goods) มากกว่าการใช้จ่ายเพื่อบริโภคสินค้าทุน (Capital goods)
2. สัดส่วนการใช้จ่ายเพื่อบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือย (Luxury goods) มากกว่าการใช้จ่ายเพื่อบริโภคสินค้าจำเป็น (Necessary goods)
3. สัดส่วนการใช้จ่ายเพื่อบริโภคสินค้าคงทน (Durable goods) มากกว่าการใช้จ่ายเพื่อบริโภคสินค้าไม่คงทน (Non-durable goods)

1.2.2 ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาแบบอย่างการใช้จ่ายในการบริโภคของแรงงานไทยในภาคอีสานที่เคยไปทำงานต่างประเทศนี้ ได้เลือกศึกษาเฉพาะครัวเรือนในเขตจังหวัดของภาคอีสาน ที่มีแรงงานเดินทางกลับจากไปทำงานต่างประเทศค่อนข้างมากเท่านั้น และเนื่องจากการเดินทางไปทำงานต่าง

ประเทศของแรงงานไทย จะไปทำงานในประเทศแถบตะวันออกกลาง เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นเพื่อใ้ การศึกษานี้ชัดเจนยิ่งขึ้นจึง เลือกศึกษาเฉพาะครัวเรือนของแรงงานที่ไปทำงานในประเทศแถบตะวันออกกลางเท่านั้น

นอกจากนี้ขอบเขตของการศึกษายังได้เลือกศึกษาเฉพาะครัวเรือนของแรงงานไทยที่เคยไปทำงานต่างประเทศและกลับมาอยู่ในประเทศไทยแล้ว ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลที่ว่าแรงงานที่ไปทำงานต่างประเทศในระยะหลังนี้ปรากฏว่ามีต้นทุนค่าใช้จ่ายที่เพิ่มสูงมาก ดังเช่นการศึกษาของ กนก โตสุรัตน์ และคณะ (2528) พบว่าก่อนที่แรงงานจะไปทำงานในประเทศตะวันออกกลางจะมีหนี้สินกันเป็นส่วนใหญ่ คือจากผู้ตอบแบบสอบถามซึ่ง เป็นผู้ที่กลับมาจากไปทำงานในประเทศตะวันออกกลางแล้ว ปรากฏว่าก่อนไปทำงานมีหนี้สินถึงร้อยละ 78.2 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด โดยที่หนี้สินเฉลี่ยถึงคนละ 44,348 บาท ดังนั้นรายได้จากการไปทำงานต่างประเทศในระยะแรก ๆ ก็คงจะถูกใช้เพื่อการชำระหนี้เงินต้นและดอกเบี้ย ซึ่งล้นอยู่ในประเภทเงินโอนเป็นส่วนใหญ่ ทำให้การศึกษาแบบอย่างการใช้จ่ายบริโภคในช่วงนี้อาจจะไม่ค่อยชัดเจนมากนัก นอกจากนี้การไปทำงานในบางประเทศ เช่น ประเทศลิเบีย ซึ่งมีแรงงานไทยไปทำงานมากเป็นอันดับสองรองจากซาอุดี-อาระเบีย ยังมีกฎหมายห้ามการส่งเงินรายได้ออกนอกประเทศ เว้นแต่ว่าจะมีสัญญาส่งเงินออกนอกประเทศเป็นพิเศษ ดังนั้นแรงงานส่วนหนึ่งจึงไม่สามารถส่งเงินกลับมาได้ หรือส่งมาได้เพียงบางส่วนเท่านั้น และเนื่องจากแรงงานไทยส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อยไม่คุ้นเคยกับระบบธนาคารพาณิชย์ ทำงานอยู่ห่างไกลตัวเมืองและธนาคาร อีกทั้งไม่มีความรู้ภาษาอังกฤษที่ดีพอ ประกอบกับการไปทำงานมักเป็นแบบสัญญาระยะสั้น ปีสลับต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุทำให้แรงงานที่ไปทำงานต่างประเทศเก็บเงินไว้เองหรือส่งมาเพียงบางส่วนเท่านั้น (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2521) ซึ่งจากการศึกษาของ ลุ่มาลี ปิตยานนท์ และ วัฒนา ลูวธรรมแล่งจันเจริญ (2525) ก็พบว่ามีหลายครัวเรือนที่ต้องตกอยู่ในสภาพที่ไม่ได้รับเงินส่งมาจากต่างประเทศด้วยสาเหตุดังกล่าวข้างต้นนี้ ดังนั้นเพื่อใ้ การศึกษาครั้งนี้ชัดเจนยิ่งขึ้นจึง เลือกศึกษาเฉพาะครัวเรือนที่กลับมาจากไปทำงานต่างประเทศแล้วเท่านั้น

ส่วนทางด้านระยะเวลาที่แรงงานไทยกลับมาจากไปทำงานต่างประเทศและอยู่ในประเทศไทยจนถึงปัจจุบันนี้ ได้กำหนดขอบเขตเอาไว้ไม่เกิน 3 ปี ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลที่ว่า เพื่อต้องการให้ผู้ให้สัมภาษณ์สำรวจละเอียดข้อมูลที่เกี่ยวกับการไปทำงานต่างประเทศที่ผ่านมาได้ถูกต้องหรือ

ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด โดยเฉพาะในเรื่องรายได้และการใช้จ่ายบริโภค ทั้งนี้เพราะถ้าเวลานานกว่า 3 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์อาจจะลืมไปบ้างแล้วก็ได้ ดังนั้นการที่ต้องกำหนดระยะเวลาที่ผู้ให้สัมภาษณ์กลับมาอยู่ในประเทศไทยเอาไว้อด้วย ก็เพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด อันจะเป็นประโยชน์โดยตรงที่จะได้รับจากการศึกษา

1.2.3 แนวความคิดในการศึกษา

การศึกษาแบบอย่างการใช้จ่ายในการบริโภคของแรงงานไทยในภาคอีสานที่เคยไปทำงานต่างประเทศ เป็นการศึกษาที่มุ่งจะให้ทราบถึงลักษณะการใช้จ่ายบริโภคของครัวเรือนแรงงานไทยในเขตอำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น และอำเภอภูมทวนปี จังหวัดอุดรธานี ว่ามีการนำเงินรายได้ที่ได้มาจากการไปทำงานต่างประเทศมาใช้จ่ายบริโภคสินค้าอะไรบ้าง และเมื่อนำสินค้าที่บริโภคเหล่านั้นมาจัดเป็นหมวดหมู่อย่างมีระบบแล้ว แบบอย่างการใช้จ่ายบริโภคสินค้าแต่ละหมวดหมู่ที่จัดเอาไว้จะเป็นอย่างไร ซึ่งวิธีการศึกษาสามารถจำแนกได้ดังนี้คือ

1. วิเคราะห์เปรียบเทียบสัดส่วนของรายได้ที่ได้รับจากต่างประเทศ การออม และการใช้จ่ายบริโภคของครัวเรือนแรงงานไทยภายหลังจากที่กลับมาจากไปทำงานต่างประเทศแล้ว ทั้งนี้โดยคำนวณรายได้รวมที่ได้รับจากต่างประเทศออกตามแหล่งที่มาของเงินได้ และจำแนกรายได้สุทธิส่วนบุคคลออกเป็นการใช้จ่ายบริโภค และการออม

2. วิเคราะห์แบบอย่างการใช้จ่ายบริโภคโดยจำแนกประเภทของสินค้าออกเป็นหมวดต่าง ๆ ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภท คือ

ก. จำแนกตามลักษณะเศรษฐกิจจากการใช้จ่ายบริโภค ซึ่งจำแนกได้เป็น 2 หมวด คือ

- สินค้าบริโภค (Consumption goods)
- สินค้าทุน (Capital goods)

ข. จำแนกตามลักษณะความจำเป็นในการบริโภค จำแนกได้ 2 หมวดคือ

- สินค้าจำเป็น (Necessary goods)
- สินค้าฟุ่มเฟือย (Luxury goods)

ค. จำแนกตามลักษณะความคงทนของสินค้า จำแนกได้เป็น 3 หมวด คือ

- สินค้าคงทน (Durable goods)
- สินค้าไม่คงทน (Non-durable goods)
- บริการ (Services)

สำหรับแบบอย่างการใช้จ่ายในการบริโภคนั้น จะวิเคราะห์โดย

2.1 วิเคราะห์หาสัดส่วนการใช้จ่ายบริโภคสินค้าหมวดต่าง ๆ เฉลี่ยต่อครัวเรือน โดยเปรียบเทียบสัดส่วนการใช้จ่ายบริโภคสินค้าแต่ละหมวดตามแบบอย่างการใช้จ่ายบริโภคสินค้าทีละประเภท ทั้ง 3 ประเภท

2.2 วิเคราะห์หามูลค่าการใช้จ่ายบริโภคเฉลี่ยต่อครัวเรือน ในการใช้จ่ายบริโภคสินค้าชนิดต่าง ๆ ตามแบบอย่างการใช้จ่ายบริโภคทั้ง 3 ประเภท

2.3 วิเคราะห์หาสัดส่วนของครัวเรือนที่ใช้จ่ายบริโภคสินค้าแต่ละหมวดในระดับการใช้จ่ายบริโภคระดับต่าง ๆ โดยแบ่งระดับการใช้จ่ายบริโภคเป็น 4 ระดับ คือ น้อยกว่าหรือเท่ากับ ร้อยละ 25, มากกว่าร้อยละ 25 ถึงร้อยละ 50, มากกว่าร้อยละ 50 ถึงร้อยละ 75 และมากกว่าร้อยละ 75 ของการใช้จ่ายบริโภครวม ตามลำดับ

2.4 วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้จ่ายบริโภคสินค้าในแต่ละหมวดตามการแบ่งประเภทของสินค้าทั้ง 3 ประเภท กับรายได้ของแรงงานไทยที่ได้รับจากการไปทำงานต่างประเทศ โดยใช้หลักการวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่าย (Simple Regresstion) ซึ่งมีวิธีการศึกษาดังต่อไปนี้

$$\text{จากสมการ } C_{ij} = a_{ij} + b_{ij}Y_j, \quad i = 1, \dots, 7 \\ j = 1, 2$$

โดยที่ C_{ij} = การใช้จ่ายบริโภคสินค้าแต่ละหมวด

b_{ij} = Marginal Propensity to Consume (MPC)

Y_j = Disposable Income

i = 1 คือ ลินค้าบริโภค

i = 2 คือ ลินค้าทุน

i = 3 คือ ลินค้าจำเป็น

i = 4 คือ ลินค้าฟุ่มเฟือย

i = 5 คือ ลินค้าคงทน

i = 6 คือ ลินค้าไม่คงทน

i = 7 คือ บริการ

j = 1 คือ จังหวัดขอนแก่น

j = 2 คือ จังหวัดอุดรธานี

3. ศึกษาสภาพการจ้างงานและการมีงานทำของแรงงานที่กลับมาจากไปทำงานต่างประเทศ นอกจากนี้ยังศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงอาชีพหลัก และสถานที่ทำงานหลัก โดยการเปรียบเทียบสภาพตั้งแต่ก่อนไปทำงานต่างประเทศกับภายหลังจากกลับมาจากไปทำงานต่างประเทศ ศึกษาความเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจ ปัญหาความขัดแย้งหรือความแตกแยกภายในครัวเรือน ประโยชน์ที่ได้รับจากการไปทำงานต่างประเทศ สาเหตุที่กลับมาจากทำงานต่างประเทศ การต้องการความช่วยเหลือขณะทำงานอยู่ต่างประเทศ และข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะไปทำงานต่างประเทศในโอกาสข้างหน้า

1.2.4 นิยามศัพท์

ขอนแก่น ในการศึกษาหมายถึง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

อุดรธานี ในการศึกษาหมายถึง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี

รายได้ (Income) หมายถึงรายได้ทุกชนิดที่แรงงานได้รับจากการไปทำงานต่างประเทศและเหลือกลับมาถึงประเทศไทย ภายหลังจากสิ้นสุดสัญญาจ้างและกลับมาอยู่ในประเทศไทยแล้ว โดยที่รายได้สามารถคำนวณได้เป็น 2 ชนิดคือ รายได้รวม (Gross Income) ซึ่งหมายถึงรายได้ทั้งหมดที่เหลืออยู่จากการไปทำงานต่างประเทศ ส่วนรายได้สุทธิส่วนบุคคล (Disposable Income) หมายถึงรายได้รวมที่หักด้วยเงินโอนและภาษีเงินได้ส่วนบุคคลแล้ว

การบริโภค (Consumption) หมายถึงการใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าและบริการประเภทต่าง ๆ ทุกชนิด ซึ่งมีค่าเท่ากับรายได้สุทธิส่วนบุคคลหักออกด้วยการออม และสำหรับในการศึกษานี้ ได้จำแนกการบริโภคออกเป็น 3 ประเภทดังนี้คือ

1. จำแนกตามลักษณะเศรษฐกิจจากการใช้จ่ายบริโภค ประกอบด้วย
 - สินค้าบริโภค (Consumption goods)
 - สินค้าทุน (Capital goods)
2. จำแนกตามลักษณะความจำเป็นในการบริโภค ประกอบด้วย
 - สินค้าจำเป็น (Necessary goods)
 - สินค้าฟุ่มเฟือย (Luxury goods)
3. จำแนกตามลักษณะความคงทนของสินค้า ประกอบด้วย
 - สินค้าคงทน (Durable goods)
 - สินค้าไม่คงทน (Non-durable goods)
 - บริการ (Services)

การออม (Saving) หมายถึงรายได้สุทธิส่วนบุคคลที่ไม่ได้ใช้จ่ายไปในการบริโภค แต่ได้เก็บออมเอาไว้ นอกจากนี้ยังหมายถึงเฉพาะการออมทางการเงินเท่านั้น ซึ่งได้แก่ การฝากธนาคารทุกประเภท และการเก็บออมเงินเอาไว้เองที่บ้าน

สินค้าจำเป็น (Necessary goods) หมายถึงสินค้าปกติ (Normal goods) ที่ครัวเรือนได้ใช้จ่ายเพื่อการบริโภคเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่น้อยกว่ารายได้ที่เพิ่มขึ้นนั้น นั่นคือสินค้าที่มีความยืดหยุ่นต่อรายได้น้อยกว่าหนึ่งนั่นเอง (Income elasticity less than unity)

สินค้าฟุ่มเฟือย (Luxury goods) มีลักษณะตรงกันข้ามกับสินค้าจำเป็น กล่าวคือหมายถึงสินค้าปกติที่ครัวเรือนได้ใช้จ่ายเพื่อการบริโภคเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่มากกว่ารายได้ที่เพิ่มขึ้นนั้น นั่นคือเป็นสินค้าที่มีความยืดหยุ่นต่อรายได้มากกว่าหนึ่ง (Income elasticity more than unity)

สินค้าบริโภค (Consumption goods) หมายถึงสินค้าที่เมื่อใช้จ่ายบริโภคแล้วสามารถสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคได้ทันที ซึ่งมีทั้งสินค้าที่มีความจำเป็นต่อร่างกาย สินค้าที่ตอบสนองต่อความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต และสินค้าที่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินต่าง ๆ นั่นคือเป็นสินค้าที่ผู้บริโภคเน้นที่การตอบสนองต่อความต้องการในปัจจุบันมากกว่าที่จะคำนึงถึงผลตอบแทนที่จะมีขึ้นในอนาคต ตัวอย่างสินค้าบริโภคได้แก่ สินค้าจำพวกอาหาร เครื่องดื่ม เครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ ของใช้ประจำวันภายในบ้าน เป็นต้น

สินทรัพย์ (Capital goods) เป็นประเภทของสินค้าที่ไม่สามารถใช้จ่ายบริโภคได้โดยตรง แต่มีลักษณะเป็นสินค้าขั้นกลางที่จะก่อให้เกิดการผลิตสินค้าสำหรับการบริโภคโดยตรงอีกต่อหนึ่ง นั่นคือการใช้จ่ายบริโภคสินทรัพย์ประเภทนี้เพื่อหวังผลตอบแทนที่จะมีขึ้นในอนาคตนั่นเอง ซึ่งก็เท่ากับเป็นการเลื่อนการบริโภคในปัจจุบัน (Postpone current consumption) ออกไปเพื่อที่จะได้มีการบริโภคในอนาคต (Future consumption) ในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้นถ้ามีการใช้จ่ายบริโภคสินทรัพย์มากก็หมายความว่าผู้บริโภคเองได้เตรียมการวางแผนที่จะบริโภคสินค้าและบริการในอนาคตเพิ่มมากขึ้น ตัวอย่างสินทรัพย์ได้แก่ บ้าน ที่ดิน เครื่องจักร เครื่องมือในการประกอบอาชีพ ปุ๋ย เมล็ดพันธุ์พืช การซื้อรถรับจ้าง เป็นต้น

สินทรัพย์คงทน (Durable goods) เป็นการพิจารณาสินค้าจากลักษณะความคงทนของอายุการใช้งาน กล่าวคือ จะต้องเป็นสินค้าที่ตามสภาพของความคงทนจากการใช้งานทั่ว ๆ ไป เกินกว่า 1 ปี นั่นคือภายหลังจากการใช้งาน 1 ปีไปแล้ว ก็ยังคงมีสภาพเหมือนเดิม หรือเสื่อมสลายไปเป็นบางส่วน แต่ก็ยังคงอยู่ในสภาพใช้งานได้ดี ตัวอย่างของสินทรัพย์คงทนได้แก่ รถยนต์ ตู้เย็น สเตอริโอ โทรทัศน์ และสินทรัพย์ประเภทต่าง ๆ เป็นต้น

สินทรัพย์ไม่คงทน (Non-durable goods) หมายถึงสินค้าที่มีสภาพของความคงทนทั่ว ๆ ไป จากการใช้จ่ายบริโภคไม่เกิน 1 ปี นั่นคือเป็นประเภทของสินค้าที่เมื่อใช้บริโภคแล้วจะเสื่อมสลายสิ้นเปลือง เปลี่ยนรูป หรือหมดสิ้นไป ตัวอย่างสินทรัพย์ไม่คงทนได้แก่ สินค้าในหมวด อาหาร เครื่องดื่ม ยารักษาโรค ยาสูบ เป็นต้น

บริการ (Services) เป็นลักษณะของการใช้จ่ายบริโภคชนิดหนึ่งที่แยกออกมาจากการบริโภคสินทรัพย์คงทน และสินทรัพย์ไม่คงทน ทั้งนี้เพราะมีลักษณะเป็นการบริโภคที่ไม่มีตัวตน แต่ที่ต้องจัดว่า

เป็นการบริโภคประเภทหนึ่งก็เพราะว่าสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคได้ เช่นเดียวกับ การบริโภคสินค้าประเภทอื่น ๆ ตัวอย่างของการบริโภคบริการก็ได้แก่ การพักผ่อนหย่อนใจ ตูมหรสพ กีฬา การบริการทางการแพทย์ การศึกษา การเสริมสวย และการบันเทิงต่าง ๆ เป็นต้น

1.2.5 การเลือกตัวอย่าง

เนื่องจากการเดินทางไปทำงานต่างประเทศ โดยเฉพาะในประเทศแถบตะวันออกกลาง มักเป็นแบบสัญญาระยะสั้น คือ 1 ปี แต่มีเงื่อนไขว่าเมื่อครบ 1 ปีแล้ว อาจจะทำสัญญาต่อได้อีกหรือ อาจกลับเลยก็ได้ ลักษณะการเดินทางไปทำงานต่างประเทศจึงเป็นแบบผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป ตลอดปี ประกอบกับยังไม่มีหน่วยงานหรือผู้เกี่ยวข้องจัดทำข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถิติผู้กลับจากไปทำงานต่างประเทศจำแนกตามภูมิสำเนาต่าง ๆ จึงทำให้การศึกษานี้ไม่สามารถเลือกตัวอย่าง คราวเรือนผู้ที่กลับจากไปทำงานต่างประเทศโดยตรงจากข้อมูลที่มีอยู่แล้วได้ ดังนั้นการเลือกตัวอย่าง เพื่อใช้ในการศึกษานี้จึงมีหลายขั้นตอน ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้คือ

1. การเลือกจังหวัดตัวอย่าง เนื่องจากไม่มีข้อมูลโดยตรงเกี่ยวกับสถิติผู้กลับจากไปทำงานต่างประเทศดังที่กล่าวมาแล้ว ดังนั้นการเลือกจังหวัดตัวอย่างในการศึกษานี้จึงพิจารณาจากจำนวนเงินโอนผ่านธนาคารพาณิชย์ของผู้ที่ไปทำงานในตะวันออกกลาง เพื่อจะเลือกเอา 2 จังหวัดในภาคอีสาน ที่มีจำนวนเงินโอนผ่านธนาคารพาณิชย์มากที่สุด ผลปรากฏว่าจากข้อมูลของธนาคารพาณิชย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ส่งผ่านฝ่ายจัดหางานต่างประเทศของธนาคารแห่งประเทศไทย สาขาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในเดือนมิถุนายน 2527 จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดขอนแก่น เป็น 2 จังหวัดที่มีจำนวนบัญชีเงินฝาก เงินโอนระหว่างเดือน และเงินฝากคงค้าง ณ สิ้นเดือนสูงที่สุด ในภาคอีสาน ดังนั้นการเลือกจังหวัดตัวอย่างจึงใช้วิธีการเลือกอย่างมีวัตถุประสงค์ (Purposive Random Sampling) เพื่อเลือกเอาจังหวัดอุดรธานี และจังหวัดขอนแก่น เป็นตัวอย่างในการศึกษา

2. การเลือกอำเภอตัวอย่าง เนื่องจากการศึกษาแบบอย่างการใช้จ่ายบริโภคของแรงงานไทยในภาคอีสานนี้ มีวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะเปรียบเทียบแบบอย่างการใช้จ่ายบริโภคของ คราวเรือนที่อยู่ในเขตชนบทยากจน และอยู่นอกชนบทยากจนด้วย ดังนั้นการเลือกอำเภอตัวอย่างก็จึงใช้วิธีการเลือกแบบมีวัตถุประสงค์ (Purposive Random Sampling) เพื่อเลือกอำเภอตัวอย่าง

ขึ้นมาจังหวัดละ 1 อำเภอ โดยที่หลักเกณฑ์เบื้องต้นในการเลือกอำเภอตัวอย่างก็คือ จะต้องอยู่ในเขตชนบทยากจน และอยู่นอกเขตชนบทยากจน เขตละ 1 อำเภอ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องเลือกจากอำเภอที่มีผู้กลับจากทำงานต่างประเทศสูงที่สุด หรือไมก็ต้องอยู่ในอันดับรองลงมาตามลำดับ ผลจากการเลือกอำเภอตัวอย่างโดยใช้หลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น และใช้ข้อมูลจากการเอกสารที่เกี่ยวข้องส่วนหนึ่ง และจากการสอบถามจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอีกส่วนหนึ่ง ปรากฏว่าได้อำเภอตัวอย่างคืออำเภอบ้านฝาง และอำเภอกุมภวาปี โดยที่อำเภอบ้านฝางเป็นอำเภอที่อยู่ในเขตชนบทยากจน และมีผู้กลับจากไปทำงานต่างประเทศสูงที่สุดในจังหวัดขอนแก่น ส่วนอำเภอกุมภวาปี เป็นอำเภอที่อยู่นอกเขตชนบทยากจน และมีผู้กลับจากไปทำงานต่างประเทศสูงที่สุดในจังหวัดอุดรธานีเช่นเดียวกัน

3. การเลือกตำบลตัวอย่าง ก็ใช้วิธีการเลือกอย่างมีวัตถุประสงค์ (Purposive Random Sampling) เช่นเดียวกัน ซึ่งหลักเกณฑ์ในการเลือกตำบลตัวอย่างก็มีอยู่ว่าจะต้องเลือกจากตำบลที่มีผู้กลับจากไปทำงานต่างประเทศสูงที่สุด อำเภอละ 1 ตำบล ผลก็ปรากฏว่าได้ตำบลหนองบัวเป็นตัวอย่างของจังหวัดขอนแก่น และได้ตำบลเชียงแห้วเป็นตัวอย่างของจังหวัดอุดรธานีตามลำดับ

3. การเลือกหมู่บ้านตัวอย่าง วิธีการเลือกก็ให้หลักเกณฑ์เดียวกันกับการเลือกตำบลตัวอย่างคือ ใช้วิธีการเลือกอย่างมีวัตถุประสงค์ (Purposive Random Sampling) เพื่อให้ได้หมู่บ้านตัวอย่างที่มีผู้กลับจากไปทำงานต่างประเทศสูงที่สุด และได้เลือกเอาไว้ตำบลละ 2 หมู่บ้าน ผลปรากฏว่า ได้บ้านหนองบัวหมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 8 เป็นหมู่บ้านตัวอย่างของจังหวัดขอนแก่นและได้บ้านเชียงแห้วหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 7 เป็นหมู่บ้านตัวอย่างของจังหวัดอุดรธานี

5. การเลือกครัวเรือนตัวอย่าง ได้ใช้วิธีการสุ่มครัวเรือนตัวอย่างโดยวิธี Simple Random Sampling จากครัวเรือนของผู้ที่กลับมาจากไปทำงานต่างประเทศแล้ว นอกจากนี้ยังต้องเป็นครัวเรือนตัวอย่างที่อยู่ในขอบเขตของการศึกษาด้วย คือต้องเป็นครัวเรือนของผู้ที่ไปทำงานในประเทศตะวันออกกลางเท่านั้น และจะต้องเป็นผู้ที่กลับมาอยู่ในประเทศไทยได้ไม่เกิน 3 ปีด้วยการเลือกครัวเรือนดังกล่าวทำให้ได้ครัวเรือนตัวอย่างที่จะศึกษาตำบลละ 50 ครัวเรือน

อนึ่งการเลือกจังหวัดตัวอย่าง อำเภอตัวอย่าง ตำบลตัวอย่าง และหมู่บ้านตัวอย่าง โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างอย่างมีวัตถุประสงค์ (Purposive Random Sampling) นั้น ก็เพื่อเป็นการป้องกันความคลาดเคลื่อนหรือปัญหาที่อาจจะเกิดจากการหาครัวเรือนตัวอย่างไม่ได้ หรือหาได้ไม่ครบตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา เป็นสำคัญ ส่วนผลของการเลือกตัวอย่างในการศึกษาสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า ได้ครัวเรือนตัวอย่างจังหวัดละ 50 ครัวเรือน โดยที่จังหวัดขอนแก่น ได้ครัวเรือนตัวอย่างมาจากบ้านหนองบัว หมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 8 ตำบลหนองบัว อำเภอบ้านฝาง ส่วนจังหวัดอุดรธานีได้ครัวเรือนตัวอย่างมาจากบ้านเชียงแหวน หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 7 ตำบลเชียงแหวน อำเภอกุมภวาปี

1.2.6 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาแบบอย่างการใช้จ่ายในการบริโภคนี้จะใช้ข้อมูลทั้งที่เป็นข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary data) และข้อมูลแบบทุติยภูมิ (Secondary data) โดยที่ข้อมูลแบบปฐมภูมิจะเก็บรวบรวมโดยการสัมภาษณ์สมาชิกของครัวเรือนตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ที่กลับมาจากไปทำงานต่างประเทศ นอกจากนี้ยังสอบถามจากผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยทั่วไปด้วย ส่วนข้อมูลทุติยภูมินั้นจะรวบรวมจากเอกสารจากการสอบถามหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยทั่วไป ซึ่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้ประกอบไปด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทั่วไป สภาพสังคมและเศรษฐกิจของครัวเรือน
2. ข้อมูลทั่วไป เกี่ยวกับการไปทำงานต่างประเทศ
3. รายได้ที่ได้รับจากการไปทำงานต่างประเทศ
4. การใช้จ่ายชำระหนี้ภายหลังจากกลับมาจากไปทำงานต่างประเทศ
5. การออม อันเนื่องมาจากรายได้จากต่างประเทศ
6. การใช้จ่ายบริโภคสินค้าหมวดต่าง ๆ ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็นดังนี้ คือ สินค้าทุน

สินค้าบริโภค สินค้าจำเป็น สินค้าฟุ่มเฟือย สินค้าคงทน สินค้าไม่คงทน และบริการ

7. ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจ้างงานและการมีงานทำภายหลังจากกลับมาจากไปทำงานต่างประเทศ

8. สภาพความเป็นอยู่ทั่ว ๆ ไปในปัจจุบัณ ภายหลังจากกลับลาไปทำงานต่างประเทศแล้ว

1.2.7 การประมวลผลข้อมูล

ใช้วิธีวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลในรูปของการบรรยายเชิงพรรณนาปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น (Descriptive) พร้อมทั้งแจกแจงความถี่ของข้อมูลในรูปตาราง แผนภูมิต่าง ๆ และคำนวณหาอัตราส่วนร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน นอกจากนี้ยังได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรบางตัวโดยใช้สมการถดถอยอย่างง่าย (Simple Regression) ด้วย

1.3 ผลการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับแบบอย่างการใช้รายบริโภคของครัวเรือนนั้น ได้มีผู้ศึกษาเอาไว้หลายลักษณะด้วยกัน แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะการศึกษาที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับแบบอย่างการใช้รายในการบริโภคของแรงงานไทยในภาคอีสานที่เคยไปทำงานต่างประเทศเท่านั้น

การศึกษาของ Ernst Engel ในปี 1857 เป็นการศึกษาโดยเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างรายได้และการใช้รายบริโภคของครัวเรือน ซึ่งต่อมาเรียกว่า "Engel's Law" ผลการศึกษา กล่าวโดยสรุปได้ว่า ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำมักจะออมเป็นสัดส่วนเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับรายได้ที่ได้รับ แต่ในทางตรงกันข้ามครัวเรือนที่มีรายได้สูงจะใช้จ่ายไปเป็นสัดส่วนที่มากกว่ารายได้ที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดของการบริโภคสินค้าแต่ละชนิดเมื่อรายได้ของครัวเรือนเพิ่มขึ้น จะปรากฏว่าสัดส่วนของรายจ่ายเพื่อซื้ออาหารและที่อยู่อาศัยจะลดลง รายจ่ายเพื่อซื้อเสื้อผ้าและค่าใช้รายภายในบ้านคงที่ ในขณะที่รายจ่ายเพื่อการศึกษาและการดูแลสุขภาพสูงขึ้น แต่จากข้อสรุปของ Ernst Engel ดังกล่าว ต่อมาในปี 1957 H.S. Houthakker ได้ให้ข้อสรุปที่แตกต่างออกไป กล่าวคือจากการศึกษาแบบอย่างการใช้รายของครัวเรือนในประเทศต่าง ๆ พบว่าเมื่อรายได้เพิ่มขึ้นจะมีเฉพาะหมวดอาหารเท่านั้น ที่สัดส่วนของการใช้รายเพื่อบริโภคลดลง (Ackley, 1968)

James N. Morgan ได้ศึกษาเกี่ยวกับแบบอย่างการใช้รายเพื่อบริโภคสินค้าคงทน (Durable goods) ของครัวเรือน โดยที่สินค้าคงทนจะรวมถึงการซ่อมแซมและต่อเติมบ้านด้วย ผลการศึกษาพอสรุปได้ดังนี้คือ การใช้รายเพื่อบริโภคสินค้าคงทนจะมีความสัมพันธ์กับรายได้ในสัดส่วน

ที่ค่อนข้างสูง โดยที่ความสัมพันธ์จะเป็นในลักษณะดังนี้คือ เมื่อรายได้ลดลงการใช้จ่ายเพื่อบริโภคสินค้าคงทนจะค่อนข้างจำกัด แต่ในทางตรงกันข้ามเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น การใช้จ่ายบริโภคสินค้าคงทนจะเพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยจะเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่มากกว่ารายได้ที่เพิ่มขึ้นนั้น นอกจากนี้การใช้จ่ายบริโภคสินค้าคงทนของครัวเรือนยังแปรผันโดยตรงกับ อายุ จำนวนปีที่แต่งงานมาแล้ว และสินค้าคงทนที่มีอยู่แล้วด้วย (Morgan, 1958)

การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือนในภาคอีสาน (ดวงกมล และ จุรี 2527) เพื่อจะดูสภาพความเป็นอยู่ที่ไม่เท่าเทียมกันของประชากรว่าความไม่เท่าเทียมกันในเรื่อง การกินอยู่ ที่เกิดขึ้นนั้น มีสาเหตุมาจากการใช้จ่ายบริโภคหมวดใดมากกว่ากันระหว่างหมวดค่าใช้จ่ายที่จำเป็นและค่าใช้จ่ยที่ไม่จำเป็น โดยที่

1. ค่าใช้จ่ยที่จำเป็น ประกอบด้วย

- 1.1 ค่าอาหาร
- 1.2 ค่าที่อยู่อาศัย
- 1.3 ค่าเครื่องนุ่งห่ม
- 1.4 ค่ายารักษาโรค

2. ค่าใช้จ่ยที่ไม่จำเป็น ได้แก่ ค่าใช้จ่ยที่นอกเหนือจากค่าใช้จ่ยที่จำเป็นทั้งหมด

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาได้มาจากงานสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2518/19 และปี 2523/24 ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ความไม่เท่าเทียมกันในเรื่อง การกินอยู่ของประชากรในภาคอีสานที่เกิดขึ้นทั้งในปี 2518/19 และปี 2523/24 นั้น มีสาเหตุเหมือนกันคือ มาจากการใช้จ่ายบริโภคหมวดค่าใช้จ่ยที่ไม่จำเป็น ซึ่งก็หมายความว่าถึงแม้ครัวเรือนในภาคอีสานจะมีความเป็นอยู่โดยเฉพาะรายได้ที่แตกต่างกันอย่างไรก็ตาม แต่ค่าใช้จ่ยบริโภคหมวดค่าใช้จ่ยที่จำเป็นซึ่งรวมถึงการใช้จ่ายเพื่อบริโภคสินค้าจำเป็น (Necessary goods) จะมีความแตกต่างกันน้อยกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับการใช้จ่ายบริโภคหมวดค่าใช้จ่ยที่ไม่จำเป็น แต่ในทางตรงกันข้าม ครัวเรือนที่มีการกินอยู่โดยเฉพาะรายได้ที่แตกต่างกันมากการใช้จ่ายบริโภคในหมวดค่าใช้จ่ยที่ไม่จำเป็น ซึ่งรวมถึง การใช้จ่ายบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือย (Luxury goods) ด้วยก็ยังคงมีความแตกต่างกันมากยิ่งขึ้น คือยังมีการกินอยู่หรือรายได้ที่สูงมากขึ้นเท่าไรก็มีแนวโน้มจะใช้จ่ายเพื่อ

บริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยเพิ่มมากขึ้นด้วย

นอกจากนี้ผลการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหมวดค่าใช้จ่ายที่จำเป็นด้วยกันนั้น มีข้อสรุปที่แตกต่างกันเล็กน้อย ในปี 2518/19 และปี 2523/24 กล่าวคือ ค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ซึ่งเป็นสาเหตุของความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องการกินอยู่ที่ค่อนข้างน้อยอยู่แล้วนั้น ยังปรากฏว่าค่าใช้จ่ายบริโภคในหมวดค่าอาหารยังเป็นสาเหตุของความไม่เท่าเทียมกันที่น้อยที่สุดทั้งปี 2518/19 และปี 2523/24 แต่สำหรับค่าใช้จ่ายที่เป็นสาเหตุของความไม่เท่าเทียมกันที่มากที่สุดหมวดค่าใช้จ่ายที่จำเป็นนั้น ในปี 2518/19 ได้แก่มหัตถ์ค่าเครื่องนุ่งห่ม แต่พอปี 2523/24 ปรากฏว่าเปลี่ยนมาเป็นหมวดค่าที่อยู่อาศัย ซึ่งข้อสรุปนี้อาจเป็นไปได้ว่ามีสาเหตุมาจากการที่มีแรงงานกลับจากไปทำงานต่างประเทศมากขึ้น สิ่งเกิดความต้องการสินค้าจำเป็นในหมวดที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น

การศึกษาของ เมธี ครองแก้ว และคณะ (Medhi and others, 1983) เกี่ยวกับแบบอย่างการใช้จ่ายของครัวเรือนในภาคอีสานโดยแบ่งครัวเรือนออกตามกลุ่มเดซิเลส (Deciles groups) และตามกลุ่มของความยากจน (Poverty groups) ส่วนทางด้านค่าใช้จ่ายก็แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มเช่นเดียวกัน คือ กลุ่มสินค้าและบริการ กับกลุ่มอาหาร เครื่องดื่มและยาสูบ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาได้มาจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2522/23 โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นครัวเรือนในภาคอีสานจำนวน 1,859 ครัวเรือน ซึ่งผลการศึกษาพอสรุปได้ว่าแบบอย่างการใช้จ่ายของครัวเรือนในภาคอีสาน จากการแบ่งกลุ่มตามระดับรายได้ของครัวเรือนออกเป็นกลุ่มเดซิเลส นั้น ปรากฏว่ากลุ่มของครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำจะมีแบบอย่างการใช้จ่ายบริโภคหมวดอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ เมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายทั้งหมดค่อนข้างสูง ตัวอย่างเช่น ใน เดซิเลสที่ 1 (D_1) ซึ่งเป็นกลุ่มของครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำที่สุด ปรากฏว่าค่าใช้จ่ายบริโภคในหมวดอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ เมื่อเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายทั้งหมดแล้วมีสัดส่วนค่อนข้างสูง คือเท่ากับร้อยละ 57.5 ในขณะที่กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้สูงที่สุด (D_{10}) กลับมีสัดส่วนดังกล่าวต่ำ คือเพียงร้อยละ 38.0 เท่านั้น (ตารางที่ 1.1) ส่วนการใช้จ่ายบริโภคในหมวดสินค้าและบริการก็จะเป็นไปในทางตรงกันข้ามกับหมวดอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ ผลการศึกษาดังกล่าวนี้ก็มีลักษณะสอดคล้องกับผลการศึกษา โดยแบ่งครัวเรือนออกตามกลุ่มของความยากจน กล่าวคือกลุ่มครัวเรือนที่ยากจน (รายได้เฉลี่ยต่อบุคคล < 228 บาท/เดือน) จะมีแบบอย่างการใช้จ่ายบริโภคสินค้าหมวดอาหาร

ตารางที่ 1.1 แบบอย่างการใช้จ่ายบริโภคของครัวเรือนในภาคอีสานตามกลุ่มรายได้และประเภทของครัวเรือน

หน่วย : บาท/เดือน

การใช้จ่ายบริโภค	กลุ่มเดโชล์										กลุ่มความยากจน	
	D ₁	D ₂	D ₃	D ₄	D ₅	D ₆	D ₇	D ₈	D ₉	D ₁₀	ยากจน < 228	ไม่ยากจน > 228
สินค้าและบริการ	642.2	705.8	690.2	769.0	840.3	966.8	900.1	895.8	1,386.6	1,661.5	778.6	1,281.3
เสื้อผ้า	157.8	164.8	151.0	180.8	161.0	199.5	196.5	181.0	256.5	288.5	173.7	236.2
ค่าใช้จ่ายในบ้าน	230.3	249.2	238.3	223.6	292.1	411.0	279.8	229.1	426.5	494.2	275.6	375.4
ค่ารักษาพยาบาล	94.6	94.9	100.4	137.9	123.9	109.4	109.4	125.4	119.7	174.4	110.6	137.1
ค่าโดยสาร	55.2	72.1	85.9	64.8	106.5	64.1	130.4	176.1	266.8	243.4	83.3	219.0
การพักผ่อนหย่อนใจ	66.4	73.9	59.6	105.8	98.5	111.1	118.2	115.1	197.8	247.0	89.3	183.6
การศึกษา	6.9	10.5	8.6	10.8	10.8	13.9	11.3	11.4	22.5	29.0	10.3	20.6
ค่าใช้สอยอื่น ๆ	31.0	40.0	46.3	45.6	47.5	57.8	54.5	57.7	96.8	185.0	46.3	109.1
อาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ	869.0	845.1	892.2	908.3	898.0	907.8	957.0	960.8	1,004.1	1,016.4	895.0	992.0
รวม	1,511.2	1,550.9	1,582.4	1,677.4	1,738.3	1,874.6	1,857.1	1,856.6	2,390.7	2,677.9	1,673.8	2,273.3
ร้อยละของการใช้จ่ายบริโภค												
อาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ	57.5	54.5	56.4	54.2	51.7	48.5	51.5	51.8	42.0	38.0	53.5	43.6

ที่มา : Medhi Krongkaew and Others (1983) "A Study of Low-Income Household in the Northeastern Region of Thailand"

เครื่องดื่ม และยาสูบ มากกว่ากลุ่มครัวเรือนที่ไม่ยากจน (รายได้เฉลี่ยต่อบุคคล ≥ 228 บาท/เดือน) คือเท่ากับร้อยละ 53.5 ของการใช้จ่ายทั้งหมด ในขณะที่กลุ่มครัวเรือนที่ไม่ยากจนมีการใช้จ่ายบริโภคดังกล่าวเพียงร้อยละ 43.6 เท่านั้น

จากผลการศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากลุ่มของครัวเรือนที่มีรายได้สูงขึ้นจะมีแนวโน้มที่จะใช้จ่ายบริโภคหมวดอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ ลดลง โดยเฉพาะการใช้จ่ายบริโภคอาหาร ซึ่งมีสัดส่วนเกือบทั้งหมดของการบริโภคหมวดนั้นถือว่าเป็นสินค้าจำเป็น (Necessary goods)

การศึกษาของ กาญจนี พลจันทร์ และ สุวรรณี วิจารณ์จิตต์ (2525) เกี่ยวกับรูปแบบการอุปโภคบริโภคในประเทศไทย ปี 2518-2519 โดยการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ผลการศึกษาสามารถจำแนกได้ดังนี้

1) สัดส่วนของการอุปโภคบริโภครวมต่อรายได้ทั้งหมดของทั้งครัวเรือนในภาคอีสาน และครัวเรือนทั้งประเทศ ปรากฏว่าได้ใช้จ่ายบริโภคหมวดอาหารปรุงที่บ้านสูงที่สุด คือ คิดเป็นร้อยละ 48 ของรายได้ทั้งหมด ในขณะที่สัดส่วนของทั้งประเทศต่ำกว่าเล็กน้อย คือเท่ากับร้อยละ 38,6 (ตารางที่ 1.2) และถ้าพิจารณาเฉพาะเขตหมู่บ้าน (นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาล) แล้วจะปรากฏว่าค่าใช้จ่ายหมวดอาหารปรุงที่บ้านนี้มีสัดส่วนสูงขึ้นกว่า เดิมเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ทั้งหมด กล่าวคือ เขตหมู่บ้านในภาคอีสานจะมีสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 59 ในขณะที่ของทั้งประเทศเท่ากับร้อยละ 51.5 ส่วนหมวดค่าใช้จ่ายบริโภคที่สำคัญในลำดับรองลงมาคือ หมวดเสื้อผ้า หมวดค่าใช้จ่ายในการซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคอื่น ๆ และหมวดที่อยู่อาศัย โดยที่สัดส่วนของการบริโภคแต่ละหมวดต่อรายได้ทั้งหมดของภาคอีสานคิดเป็นร้อยละ 11.6, 10.3 และ 9.8 ในขณะที่สัดส่วนของทั้งประเทศเท่ากับร้อยละ 13.8, 8.6 และ 8.0 ตามลำดับ ส่วนการใช้จ่ายบริโภคในหมวดอื่น ๆ นอกจากนี้ปรากฏว่ามีสัดส่วนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น กล่าวโดยสรุปก็คือแบบอย่างการใช้จ่ายอุปโภคบริโภคทั้งของประเทศไทยและของภาคอีสาน จะถูกใช้จ่ายไปเพื่อการบริโภคสินค้าจำเป็นเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะหมวดอาหารปรุงที่บ้าน

2) ผลการศึกษา Consumption function โดยคิดจากรายได้ที่เป็นตัวเงิน และการใช้จ่ายก็คิดเฉพาะที่เป็นรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเท่านั้น ปรากฏว่าค่า MPC ที่ได้มีค่าต่ำมาก คือ ของครัวเรือนภาคอีสาน เท่ากับ 0.58 ในขณะที่ของทั้งประเทศเท่ากับ 0.28

ตารางที่ 1.2 สัดส่วนเป็นร้อยละของการอุปโภคบริโภครวมต่อรายได้ทั้งหมดแยกตามชุมชนและประเภทของสินค้า

หมวดค่าใช้จ่ายบริโภค	ภาคอีสาน		ทั้งประเทศ	
	รวม	เขตหมู่บ้าน	รวม	เขตหมู่บ้าน
1. อาหารปรุงที่บ้าน	47.97	59.0	38.58	51.50
2. อาหารนอกบ้าน	1.16	0.39	3.73	1.54
3. เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์	0.98	0.82	0.97	1.06
4. ยาสูบ	3.09	3.26	2.78	3.05
5. เสื้อผ้า	11.62	13.79	9.39	12.21
6. ที่อยู่อาศัย	9.77	8.00	10.65	8.44
7. ยารักษาโรค	3.84	4.42	3.76	4.65
8. ค่าใช้จ่ายและค่าบริการส่วนบุคคล	2.60	2.15	2.59	2.45
9. ค่าใช้จ่ายเพื่อการคมนาคมขนส่ง	5.47	4.58	6.52	6.44
10. ค่าสหนาการและการอ่าน	1.24	0.58	1.21	0.62
11. ค่าใช้จ่ายในการศึกษาและกิจกรรมทางคำล่ณา	3.53	3.21	4.17	3.60
12. ค่าใช้จ่ายในการซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคอื่น ๆ	10.28	8.62	10.61	10.17
รวม	100	100	100	100

หมายเหตุ การอุปโภคบริโภคสินค้าแต่ละชนิดไม่ได้รวมสินค้าที่ผลิตเพื่อบริโภคเองเข้าไปด้วย

ที่มา กาญจณี พลจันทร์ และ สุวรรณี วัฒนสิทธิ์ (2525)

ซึ่งก็หมายความว่า เป็นเพราะครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในชนบท จึงมักจะไม่ค่อยมีรายได้เป็นตัวเงิน ประกอบกับรายจ่ายเพื่อการยังชีพก็ค่อนข้างสูง ดังนั้นจึงทำให้รายได้ในรูปตัวเงินเหลือเพียงเล็กน้อยและถูกใช้จ่ายไปในการบริโภคค่อนข้างต่ำ ซึ่งก็อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าอิทธิพลของรายได้ที่เป็นตัวเงินไม่ค่อยจะมีผลต่อการบริโภคมากนัก ในกรณีที่ครัวเรือนมีรายได้ที่เป็นตัวเงินต่ำ

ในส่วนของการศึกษาที่เกี่ยวกับการไปทำงานต่างประเทศนั้น พบว่าการเดินทางไปทำงานต่างประเทศของแรงงานไทยนั้นมีมานานแล้ว โดยที่กลุ่มแรก ๆ ที่ไปทำงานจะเป็นพวกแรงงานที่มีฝีมือ และมีการศึกษาในระดับสูง ซึ่งได้แก่ พวกแพทย์ พยาบาล วิศวกร เป็นต้น โดยประเทศที่ไปทำงานที่สำคัญก็ได้แก่สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ กล่าวคือจากสถิติของสถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย พบว่ามีคนไทยขออนุญาตเดินทางเข้าประเทศสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ปี 2509-2520 ทั้งหมด 126,939 คน ในจำนวนนี้คาดว่าจะเป็นคนไทยที่ไปทำงานประมาณ 43,000-44,000 คน โดยจำแนกเป็นผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ทำงาน โดยถูกต้องตามกฎหมายประมาณร้อยละ 32 ที่เหลืออีกร้อยละ 68 เป็นผู้ที่ไม่มีสิทธิทำงานตามกฎหมายของประเทศนั้น ส่วนแรงงานไทยที่ไปทำงานในประเทศอังกฤษนั้นพบว่า จากการสำรวจของกระทรวงว่าจ้างแรงงานประเทศอังกฤษตั้งแต่ปี 2515-2520 พบว่ามีแรงงานไทยไปทำงานในประเทศอังกฤษ 1,743 คน แต่ถึงอย่างไรก็ตามปรากฏว่าตั้งแต่ปี 2519 เป็นต้นมา การไปทำงานในประเทศอังกฤษได้ลดลง ทั้งนี้เป็นผลมาจากการที่ประเทศอังกฤษเริ่มเข้มงวดต่อการไปทำงานของคนต่างชาตินมากขึ้น (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2511)

สำหรับการทำงานในประเทศตะวันออกกลางนั้น เริ่มต้นจากจำนวนผู้ไปทำงานเพียงเล็กน้อย แล้วเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากในเวลาอันรวดเร็ว กลุ่มผู้ไปทำงานตะวันออกกลางครั้งแรก ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่เคยทำงานในฐานะที่พลสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย ทั้งนี้จากการที่สหรัฐอเมริกาถอนฐานทัพออกจากประเทศไทยประมาณว่ามีแรงงานที่ทำงานในฐานะทัพและรอบ ๆ ฐานทัพของสหรัฐอเมริกาว่างงานประมาณ 50,000 คน ซึ่งแรงงานเหล่านี้เป็นกลุ่มที่พร้อมที่จะเดินทางไปทำงานตะวันออกกลางมากกว่ากลุ่มอื่น เพราะกำลังว่างงาน เป็นแรงงานที่มีฝีมือ อีกทั้งมีความรู้ภาษาอังกฤษด้วย แต่หลังจากนั้นแรงงานกลุ่มอื่น ๆ ก็เริ่มตื่นตัวและเดินทางไปทำงานตะวันออกกลางเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังเช่นในปี 2519 มีแรงงานไทยในตะวันออกกลางเพียง 1,287 คน

อยู่ใน 2 ประเทศ คือ บาร์เรน และซาอุดีอาระเบีย แต่พอปี 2524 คาดว่ามีแรงงานไทยทำงาน อยู่ในตะวันออกกลางประมาณ 367,352 คน (Pawadee, 1985) ซึ่งปัจจัยที่มีผลทำให้แรงงาน ไทยตื่นตัวไปทำงานตะวันออกกลางอย่างรวดเร็วคือ ค่าจ้างในประเทศตะวันออกกลางซึ่งสูงกว่า ค่าจ้างในประเทศไทยมาก กล่าวคือ ค่าจ้างโดยเฉลี่ยทุกตำแหน่งที่ไปทำงานต่างประเทศจะ ประมาณ 8,522 บาท/เดือน ในขณะที่ค่าจ้างเฉลี่ยของตำแหน่งดังกล่าวในประเทศไทยเพียง 2,251 บาท/เดือน คือสูงกว่ากันประมาณ 4 เท่าตัว นอกจากนี้แรงงานในตะวันออกกลางยังได้ ค่าจ้างในรูปแบบอื่น ๆ อีก เช่น ค่าอาหาร ค่ารักษาพยาบาล ค่าล่วงเวลา โบนัส เป็นต้น ซึ่งรวมแล้ว จะมากกว่า 12,000 บาท/เดือน (นิพนธ์, 2525) ส่วนปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีผลทำให้ แรงงานไทยตื่นตัวไปทำงานตะวันออกกลางเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วก็คือการได้เห็นสภาพความเป็นอยู่ ของผู้ที่กลับมาจากไปทำงานตะวันออกกลางมีฐานะดีขึ้นอย่างรวดเร็วนั่นเอง

จากการที่รายได้ของแรงงานที่ไปทำงานต่างประเทศสูงมากนี้ สิ่งทำให้ในระยะหลัง อุปทานของแรงงานที่จะไปทำงานต่างประเทศเพิ่มขึ้นมากกว่าอุปสงค์ และทำให้ต้นทุนในการไป ทำงานต่างประเทศเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งต้นทุนนี้เฉพาะแรงงานที่ไปทำงานตะวันออกกลางจะตกประมาณ คนละ 40,000 บาท โดยจำแนกเป็นค่านายหน้าประมาณร้อยละ 75 ค่าหนังสือเดินทาง ค่าติดต่อ ร้อยละ 10 ค่าใช้จ่ายส่วนตัวในการเดินทางติดต่อร้อยละ 8.5 ที่เหลือเป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าลอบทะเบียนประวัติ ค่าทดสอบฝีมือแรงงาน ค่าตรวจสุขภาพ เป็นต้น (วัชรียา, 2525) และ เนื่องจากต้นทุนของการไปทำงานต่างประเทศในระยะหลังค่อนข้างสูงนี้เอง ทำให้เงินรายได้จาก การไปทำงานต่างประเทศที่ส่งเข้ามาในระยะแรก ๆ ของการไปทำงานจะถูกใช้ไปเพื่อทดแทนค่า ใช้จ่ายที่เป็นต้นทุนของการไปทำงานต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งโดยมากก็ได้แก่การใช้นี้เงินกู ้นั้นเอง สิ่งเหลือรายได้ที่จะมาใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในระยะแรก ๆ ของการไปทำงานค่อนข้างน้อย

นอกจากนี้การศึกษาดังกล่าว (วัชรียา, 2525) ยังพบอีกว่า แรงงานที่ไปทำงานต่าง ประเทศส่วนใหญ่มักจะกู้ยืมเงินจากตลาดการเงินนอกระบบ หรือเอกชน มากกว่าจะกู้จากธนาคาร พาณิชย์ ถึงแม้ว่าดอกเบี้ยจะแตกต่างกันมากก็ตาม กล่าวคือเงินกู้จากนายทุนระดับท้องถิ่นจะตก ประมาณร้อยละ 3-5 ต่อเดือน ในราวปี 2520 แต่ในระยะปี 2523-2525 ซึ่งภาวะอัตราดอกเบี้ย ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศสูงขึ้น ประกอบกับธุรกิจการเดินทางไปทำงานต่างประเทศมีมาก

ขึ้น อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ถึงสูงถึงร้อยละ 6-12 ต่อเดือน ซึ่งสาเหตุที่แรงงานส่วนใหญ่ยังไม่กู้จากรธนาคารพาณิชย์ทั้ง ๆ ที่อัตราดอกเบี้ยถูกกว่า คือประมาณร้อยละ 17.0-18.5 ต่อปี ก็เพราะ

1. เนื่องจากไม่มีหลักทรัพย์ หรือไม่ก็สามารถหาหลักทรัพย์มาค้ำประกันเงินกู้ได้
2. ธนาคารมักขอใบวิเคราะห์เครดิตกับอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ธุรกิจส่งออก หรือธุรกิจที่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันมั่นคง และมีแนวโน้มว่าจะเจริญก้าวหน้าในอนาคตมากกว่าผู้รายย่อย
3. ผู้ไปทำงานต่างประเทศมักไม่ทราบกำหนดเวลาเดินทางแน่นอน และจะทราบก็ต่อเมื่อเวลากระชั้นชิดมาก แต่การกู้เงินจากธนาคารต้องผ่านขั้นตอนหลายอย่าง ระยะเวลาอาจไม่ทันกำหนด

จากค่าใช้จ่ายที่เป็นต้นทุนของการไปทำงานต่างประเทศประมาณคนละ 40,000 บาท นี้ ถ้าคิดจากการผ่อนชำระเป็นงวด ๆ ละ 5,000 บาท ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 6 ต่อเดือน จะเห็นว่าจำนวนเงินทั้งหมดที่จะต้องใช้คืนสูงถึง 84,048.83 บาท ซึ่งก็หมายความว่าสามารถผ่อนชำระหนี้ดังกล่าวนี้หมดจะต้องใช้เวลาถึง 17 เดือน หลังจากนั้นจึงจะมีรายได้เหลือสำหรับใช้จ่ายในการบริโภคได้อย่างแท้จริง ดังนั้นการศึกษากาไรใช้จ่ายบริโภคของครัวเรือนแรงงานเหล่านี้จึงควรที่จะศึกษาหลังจากได้ไปทำงานเป็นระยะเวลาพอสมควร หรือศึกษาจากผู้ที่กลับมาจากไปทำงานต่างประเทศแล้ว ทั้งนี้เพราะการไปทำงานต่างประเทศโดยเฉพาะตะวันออกกลางเป็นการไปทำงานตามสัญญาระยะสั้น กล่าวคือระยะเวลาที่แรงงานเหล่านี้ทำงานอยู่ในประเทศตะวันออกกลางเฉลี่ยประมาณ 25.9 เดือน (กนก และคณะ, 2528)

จากการศึกษากาไรใช้จ่ายเงินรายได้ที่ส่งมาจากต่างประเทศนั้น จะสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ

ส่วนที่ 1 จะถูกดูดเข้าไปในระบบธนาคาร และสถาบันการเงินในรูปของการใช้หนี้เงินฝากหรือเงินออม

ส่วนที่ 2 จะถูกนำมาใช้หมุนเวียนในท้องถิ่นและในเมือง

ผลการศึกษากาไรใช้จ่ายของครัวเรือนจากเงินรายได้ที่ได้จากการไปทำงานตะวันออกกลาง ของ กนก โต้สุรัตน์ และคณะ (2528) พบว่าร้อยละ 72.7 ของครัวเรือนทั้งหมดได้ใช้จ่ายเงินไปเพื่อการใช้หนี้ ซึ่งเป็นประเภทของการใช้จ่ายที่มีจำนวนครัวเรือนที่ใช้จ่ายสูงสุด โดยที่ใช้จ่าย

เพื่อการนี้เฉลี่ยถึงครัวเรือนละ 48,928 บาท รองลงมาคือร้อยละ 58 ของครัวเรือนทั้งหมด ใช้จ่ายซื้อโทรทัศน์เฉลี่ยครัวเรือนละ 11,512 บาท ใช้จ่ายเพื่อซื้อวิทยุ-เทป-สเตอริโอ ร้อยละ 56 ของครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ยครัวเรือนละ 9,273 บาท ฝากธนาคารร้อยละ 46.9 ของครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ยครัวเรือนละ 48,326 บาท นอกจากนั้นใช้จ่ายเพื่อปลูกบ้าน ซ่อมแซมต่อเติมบ้าน ซื้อจักรยานและจักรยานยนต์ เป็นต้น ผลการศึกษาดังกล่าวนี้ก็จะนำไปในการทำงานองเดียวกันกับการศึกษาของ สุ่มาลี ปิตยานนท์ และ วัฒนา สุวรรณแสง สันเจริญ (2525) ที่พบว่าร้อยละ 65 ของครัวเรือนแรงงานที่ไปทำงานตะวันออกกลางได้ใช้จ่ายเพื่อการนี้ ซึ่งเฉลี่ยแล้วประมาณครัวเรือนละ 38,000 บาท ส่วนการฝากธนาคารนั้นก็ประมาณร้อยละ 65 ของครัวเรือนทั้งหมดที่นำเงินไปฝากธนาคาร ซึ่งเฉลี่ยแล้วตกครัวเรือนละประมาณ 5,900 บาท/เดือน ทางด้านการใช้จ่ายบริโภคนั้นก็ปรากฏว่าครัวเรือนส่วนใหญ่ได้ใช้จ่ายบริโภคอาหาร เสื้อผ้า การศึกษา การรักษาพยาบาล เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อจะให้ความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครัวเรือนดีขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ได้ใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคประเภทเครื่องอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน เพิ่มขึ้นอย่างมาก เช่นกัน กล่าวคือ สินค้าประเภทอำนวยความสะดวกที่ซื้อกันมากที่สุดคือ สเตอริโอ โดยที่ร้อยละ 41 ของครัวเรือนทั้งหมดได้ใช้จ่ายบริโภคสินค้าประเภทนี้ อันดับสองคือ พัดลมไฟฟ้า คิดเป็นร้อยละ 38 ของครัวเรือนทั้งหมด และถัดมาคือ โทรทัศน์ ตู้เย็น วิทยุ เตารีดไฟฟ้า เตาก็กส์ ล้อจักรยาน ฯลฯ ตามลำดับ ส่วนสินค้าประเภททุน 5 ชนิดที่ศึกษาคือ รถบรรทุกขนาดเล็ก, รถหัวขวาง (รถสารพัดประโยชน์), ควายเหล็ก รถบรรทุกขนาดใหญ่ และรถแทรกเตอร์นั้น ปรากฏว่ามีค่าใช้จ่ายเพื่อบริโภคเพียง 3 ชนิด และมีจำนวนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งได้แก่ รถบรรทุกขนาดเล็ก รถหัวขวาง และควายเหล็ก คิดเป็นร้อยละ 1.4, 0.8 และ 2.3 ของครัวเรือนทั้งหมดตามลำดับ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ก็ยังมีการใช้จ่ายบริโภคสินค้าชนิดอื่น ๆ ที่อาจนับรวมเข้าไว้เป็นสินค้าทุนได้ และมีการใช้จ่ายค่อนข้างมากพอสมควร ตัวอย่างเช่น สร้างบ้านคิดเป็นร้อยละ 16.2 ของครัวเรือนทั้งหมด และเฉลี่ยถึงครัวเรือนละ 92,000 บาท ซื้อที่ดินคิดเป็นร้อยละ 16 ของครัวเรือนทั้งหมด และเฉลี่ยถึงครัวเรือนละ 50,900 บาท เป็นต้น

การศึกษาของ พิศเทพ รุ่งชีวิติน และ สู่ชาย ปิยภักดิ์ (2525) ได้ชี้ให้เห็นประเด็นเกี่ยวกับการใช้จ่ายบริโภคสินค้าประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะสินค้าทุน ในขณะเดียวกันก็ได้ชี้ให้เห็นถึงผลของการพัฒนาท้องถิ่นไปพร้อมกันด้วย ซึ่งผลของการศึกษาพอสรุปได้ว่า จำนวนเงินรายได้จาก

ต่างประเทศส่วนใหญ่จะถูกใช้หมุนเวียนอยู่ภายในท้องถิ่น หรือในตัวเมืองที่เป็นภูมิภาคของแรงงาน
ที่ไปทำงานนั้น โดยที่ท้องถิ่นใดที่มีปัญหาเรื่องการหลอกหลวงจากบริษัทจัดหางานหรือนายหน้าก็น่าจะ
พบว่าความเจริญในท้องถิ่นมีปรากฏให้เห็นอย่างผิดสังเกตเป็นต้นว่า บ้านเรือนอยู่อาศัยมีการปลูกชั้น
ใหม่ให้เห็นอยู่ทั่วไป การมีของใช้ที่ทันสมัยในบ้าน ซึ่งได้แก่ วิทยุ สเตอร์โอ โทรทัศน์ ตู้เย็น พัดลม
และเครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการใช้จ่ายไปเพื่อการลงทุน ทางด้านการซื้อที่ดิน
เพื่อการเกษตร การซื้อเครื่องมือการเกษตร พันธุ์พืช ปุ๋ย การจ้างแรงงานมาช่วยทำงานด้านเกษตร
กรรม ลงทุนค้าขาย เปิดกิจการต่าง ๆ ตั้งแต่ outhom รถ ร้านซ่อมเครื่องมือ-เครื่องใช้ต่าง ๆ ร้าน
เสริมสวย ตัดเย็บเสื้อผ้า ซื้อรถโดยสารรับส่งคนในท้องถิ่น หรือหาดอกผลจากการให้กู้ยืมโดยเฉพาะ
ผู้ที่อยากจะไปทำงานต่างประเทศอีก เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การศึกษาที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็นของครัวเรือนโดยทั่วไป หรือของครัวเรือน
แรงงานที่เคยไปทำงานต่างประเทศก็ตาม ยังปรากฏว่าเป็นไปในลักษณะการแบ่งประเภทสินค้าใน
แนวกว้างหรือเป็นแบบที่ยืดเอาประเภทของสินค้าที่ครัวเรือนบริโภคเป็นหลัก แต่ยังไม่มีการศึกษาที่
เกี่ยวกับแบบอย่างการใช้จ่ายบริโภคของครัวเรือนแรงงานไทยที่เคยไปทำงานต่างประเทศโดย
เปรียบเทียบมูลค่าการใช้จ่ายบริโภคสินค้าแต่ละชนิดโดยเฉพาะ ดังนั้นในการศึกษานี้จึงมุ่งประเด็นที่
จะศึกษาเพื่อให้เห็นแบบอย่างการใช้จ่ายบริโภค โดยการแบ่งการใช้จ่ายบริโภคสินค้าออกตามหมวด
หมู่ต่าง ๆ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะได้ทำให้เห็นแบบอย่างการใช้จ่ายบริโภคของครัวเรือนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น